ارتباط پرخاشگری والدین با معدل آخرین سال تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی

دکتر سیدغفور موسوی[1*]، دکترامرالله ابراهیمی[1]، راحله سموعی[2]، دکتر حمید افشار[1]

۱- گروه روان‌پزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان ۲- گروه روان‌شناسی بالینی، مرکز مشاوره دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان

دریافت: ۸۷/۵/۱ پذیرش: ۸۷/۱۰/۲۴

Title: *Relationship between Parental Aggression and Last Year School Average of Elementary Students*

Authors: *Mousavi SGh, (MD); Ebrahimi A, (PHD); Samouei R, (MS); Afshar H, (MD).*

Introduction: *A School achievement of children is an important preoccupation of parents. Parents' behavior and their demographic status may affect children learning potentials and mental health.*

Methods: *Two hundred seventy five of 4th grade students of Isfahan City, central Iran and their parents were studied for association between the last year school average of children and aggression trends of parents by aggression questionnaire scale (AGQ). Findings were analyzed by Pearson correlation scale, t-student, ANOVA, and regression under SPSS.*

Results: *We found negative significant correlation between maternal aggression and their children school marks (P=0.01) but this was not statistically significant in case of fathers' aggression. Fourty two percent of children school achievement could be predicted by their parents' aggression and demographic status.*

Conclusion: *Maternal aggression and demographic status of parents are important and predictive factors in school achievement of students.*

Keywords: *Parent, aggression, student, school performance.*

Hakim Research Journal 2009; 11(4): 33- 37.

* نویسنده مسؤول: اصفهان، خیابان استانداری، مرکز پزشکی نور، مرکز تحقیقات علوم رفتاری. تلفن: ۲۲۲۲۴۷۵ -۰۳۱۱ نمابر: ۲۲۲۲۱۳۵ -۰۳۱۱
پست الکترونیک: mousavi@med.mui.ac.ir

[Downloaded from hakim.tums.ac.ir on 2026-11-22]

چکیده

مقدمه: *وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان یکی از دغدغه‌های مهم والدین می‌باشد. نحوه رفتار و ویژگی‌های دموگرافیک والدین از عوامل مؤثر بر آرامش و توانایی‌های فرزندان است. رفتارهای پرخاشگرانه هر یک از والدین ممکن است بر یادگیری‌های دانش‌آموزان مؤثر واقع شود.*

روش کار: *در یک بررسی توصیفی- تحلیلی ۲۷۵ دانش آموزان سال چهارم ابتدایی دختر و پسر شهر اصفهان از نظر معدل آخرین سال تحصیلی، پرخاشگری والدین و ویژگی‌های دموگرافیک آنها به وسیله پرسشنامه مورد مطالعه قرار گرفتند. نتایج به وسیله آزمون‌های همبستگی pearson,spearman، ANOVA و Regression از طریق نرم‌افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.*

یافته‌ها: *پرخاشگری مادران رابطه معکوس معنادار با معدل دانش‌آموز (r=- 0.20, p=0.01)، تعداد فرزندان (r =0.19, p=0.01) و میزان تحصیلات مادر (r=0.17, p<0.05) داشت پرخاشگری پدران رابطه معناداری با معدل دانش‌آموز را نشان نداد ولی این رابطه با تعداد فرزندان، رتبه تولد فرزند، شغل و میزان تحصیلات پدر معنادار بود. ٤۲٪ وضعیت تحصیلی فرزندان بر اساس پرخاشگری والدین و ویژگی‌های دموگرافیک آنها قابل پیش‌بینی بود.*

نتیجه‌گیری: *پرخاشگری والدین، به ویژه مادران، از عوامل مهم و تعیین‌کننده عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان است و لازم است در برنامه‌های بهداشت روانی و ارتقای تحصیلی مدنظر قرار گیرد. ویژگی‌های تحصیلی و شغلی والدین و وضعیت خانواده اولیه آنها از عوامل مؤثر بر میزان پرخاشگری والدین است.*

گل‌واژگان: *پرخاشگری والدین، دانش‌آموز، عملکرد تحصیلی.*

مقدمه

ارتباط بین انسان‌ها یکی از ضروریات زندگی است که نحوه و کیفیت آن می‌تواند آثار متنوعی را ایجاد کند. در موارد روزافزونی این ارتباط شکل پرخاشگرانه به خود می‌گیرد (۱). در حقیقت پرخاشگری رفتار هدفداری است که در جهت تحقیر و یا تخفیف شخصیت دیگران و آسیب رسانیدن به آنها صورت می‌گیرد (۲ و ۳). خانواده یکی از واحدهای مهم و تعیین‌کننده سرنوشت افراد هر جامعه است و رفتارهای والدین در این واحد از عوامل بسیار مؤثر بر وضعیت فرزندان آنها می‌باشد. در بسیاری از موارد رفتار والدین به صورت پرخاشگری با همدیگر یا با فرزندان می‌باشد و این نحوه رفتار می‌تواند عواقب ناخواسته زیادی مانند اختلال توجه و اضطراب در فرزندان را ایجاد کند (۴ و ۵). از طرفی یکی از دغدغه‌های مهم والدین وضعیت تحصیلی دانش‌آموزان است که می‌تواند تحت‌تأثیر عوامل متعددی قرار گیرد (۶). Solomon و همکاران، در یک مطالعه رابطه معکوس بین نمره درس زبان مادری فرانسوی دانش‌آموزان با پرخاشگری والدین را یافته‌اند (۷). در مطالعه‌ای در جامائیکا نیز به حضور ضعیف‌تر دانش‌آموزان دختر مورد تنبیهات فیزیکی خانواده اشاره شده است (۸). علی‌رغم این‌ها اطلاعات موجود در زمینه رابطه بین ویژگی‌های دموگرافیک و پرخاشگری والدین با عملکرد تحصیلی فرزندان آنها، به ویژه در ایران محدود و ناکافی به نظر می‌رسد. لذا در مطالعه حاضر به بررسی این موضوع پرداخته‌ایم که این دو ویژگی والدین چه ارتباطی با معدل آخرین سال تحصیلی دانش‌آموز دارد و آیا در این رابطه تفاوتی بین پرخاشگری مادران با پدران موجود است یا خیر؟

روش کار

در این مطالعه توصیفی- تحلیلی ۲۷۵ دانش‌آموز سال چهارم ابتدایی دختر و پسر از نواحی پنجگانه آموزش و پرورش شهر اصفهان در سال ۱۳۸۴ انتخاب و از نظر معدل آخرین سال تحصیلی آنها (متغیر وابسته)، ویژگی‌های دموگرافیک و پرخاشگری والدین (متغیر مستقل) مورد مطالعه قرار گرفتند. نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای انجام شد بدین‌ترتیب که از هر ناحیه یک مدرسه ابتدایی دخترانه و یک مدرسه ابتدایی پسرانه (مجموعاً ده مدرسه) و از هر مدرسه یک کلاس چهارم به صورت تصادفی انتخاب و کل دانش‌آموزان کلاس در مطالعه شرکت داده شدند.

[Downloaded from hakim.tums.ac.ir on 2026-11-22]

معیارهای ورود بـه مطالعـه عبـارت بودنـد از: فقـدان معلولیـت جسمی دانش‌آموز، فقدان اخـتلال روانـی واضـح وی، همکـاری حداقل یکی از والدین جهت تکمیل پرسشنامه. دانش‌آموزان تک والدین، بدون والدین و یا دارای جانشین والدین از مطالعه خـارج شدند. پرسشنامه دارای دو قـسمت ویژگـی‌هـای دموگرافیـک و بررسی پرخاشگری بود. در ویژگی‌هـای دموگرافیـک رتبـه تولـد دانش‌آمـوز، تعـداد فرزنـدان خـانواده، سـن والـدین، تحـصیلات والدین، تعداد اعضای خـانواده پـدر و مـادر مـورد پرسـش قـرار می‌گرفتند. در بررسی پرخاشگری از پرسشنامه پرخاشگری[1] کـه به وسیله Buss و همکاران ساخته شده ودر چارچوب یک آزمون ۲۹ آیتمی وبا نمره‌گذاری لیکرت از ۱ تا پنج نمره‌گذاری می‌شود و دامنه نمرات از ۲۹ الی ۴۵ می‌باشد، استفاده شد. نمرات بـالاتر نشانگر پرخاشگری بیشتر می‌باشد. در ایـن آزمـون پرخاشـگری کلامی، پرخاشگری فیزیکی، خشم و خصومت مورد بررسی قرار می‌گیرد. AGQ دارای پایایی و روایی قابل قبول مـی‌باشـد (۹). ضریب آلفا برای خرده مقیاس‌های پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت به ترتیـب ۰/۸۵، ۰/۷۲، ۰/۸۳ و ۰/۷۷ و بـرای کل مقیاس ۰/۸۹ است (۱۰).

این پرسشنامه پس از دعوت رسمی والدین بـه مدرسـه و ارایـه توضیحات لازم به آنها ارایه و توسط خود والدین تکمیل گردیـد. به منظور رعایت مسایل اخلاقی و افـزایش همکـاری افـراد بـه جای نام و نام خانوادگی بر روی پرسشنامه‌ها کدگزاری گردیـد و محرمانه بودن اطلاعات حفظ گردید. پس از جمع‌بندی اطلاعات به دسـت آمـده، جهـت بررسـی رابطـه بـین متغیرهـا از آزمـون همبستگی پیرسون، جهت مقایسه میـان دو گـروه از آزمـون T-student، به منظور مقایسه میانگین بیش از دو گـروه از آزمـون آنالیز واریانس و جهت پیش‌بینـی نقـش هـر یـک از متغیرهـای مطالعه در پیشرفت تحصیلی از آزمون تحلیل رگرسیون اسـتفاده شد.

نتایج

میانگین پرخاشگری در مادران ۱۲/۹ ±۶۰/۸۸ =SD ±M و در پدران ۱۲/۴۱ ±۶۴/۹۷ =SD ±M بود. بین پرخاشگری مـادران و معدل فرزندان آنها همبستگی معکوس معنـادار وجـود داشـت (r=0.20,p=0.20) ولی بین پرخاشگری پدران با معـدل دانـش آموز رابطه معنادار نبـود (r=0.06, p=0.41). بـین پرخاشـگری والدین (پدر و مادر هر دو) و معدل دانش‌آموز رابطـه معکـوس و معنادار بود (r=- 0.13, p=0.05). پرخاشگری مـادران بـا تعـداد فرزندان آنها رابطه مستقیم معنـادار داشـت (r= 0.19,p=0.01) ولی رابطه معناداری با سن مادر، تعداد اعضای خانواده اولیه مادر، شاغل یا خانه‌دار بودن مادر و رتبه تولد فرزنـد مـشاهده نگردیـد (p>0.05). ضریب همبستگی اسپیرمن نشان داد که پرخاشگری مـادران رابطـه معنـاداری بـا میـزان تحـصیلات آنهـا داشـت (r=-0.87، p=0.05) (جدول ۱). طبقه‌بندی آزمودنی‌ها بر حسب تحـصیلات و مقایـسه میـانگین پرخاشـگری در گـروه‌هـای بـا تحصیلات متفاوت نشان داد که میانگین نمـره پرخاشـگری بـه ترتیب (کمترین به بیشترین) در دیپلمه‌ها، فوق لیسانس و دکترا، فـوق دیـپلم و لیسانـسیه‌هـا، بـی‌سـوادان و راهنمـایی‌هـا بـود (F= 2.43,p=0.05). پرخاشگری پدران با تعـداد فرزنـدان آنهـا رابطه مستقیم معنادار (r= 0.26, p<0.001) و با رتبه تولد فرزند مورد مطالعه نیز رابطه مستقیم معنادار (r= 0.38,p<0.001) و با تعداد اعضای خانواده اولیه پـدر رابطـه معکـوس معنـادار داشـت (r=-0.16,p= 0.05) ولی رابطه معناداری با سـن پـدر نداشـت (r= 0.06, p> 0.05) (جـدول ۲). بـین پرخاشـگری پـدران و میزان تحصیلات آنها رابطه معنـادار غیرخطـی مـشاهده گردیـد (F= 4.51,p=0.002) بدین‌ترتیب کـه در اینجـا هماننـد مـورد تحصیلات مادران کمترین میزان پرخاشگری مربوط به دیپلمه‌ها و بیشترین آن مربوط به پدران دارای تحصیلات راهنمایی بود.

جدول ۱- رابطه میزان پرخاشگری مادر با پیشرفت تحصیلی فرزند و سایر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

متغیرها		پیشرفت تحصیلی فرزند	سن	تعداد فرزندان	اعضا خانواده مادری	رتبه تولد فرزند	تحصیلات مادر
پرخاشگری مادر	ضریب همبستگی	-۰/۲۰	۰/۰۳	۰/۱۹	-۰/۱۶	۰/۱۵	-۰/۱۷
	سطح معنادار	۰/۰۱	۰/۶۷	۰/۰۱	۰/۰۶	۰/۰۶	-۰/۰۵

جدول ۲- رابطه میزان پرخاشگری پدربا پیشرفت تحصیلی فرزند و سایر ویژگی‌های جمعیت‌شناختی

متغیرها		پیشرفت تحصیلی فرزند	سن	تعداد فرزندان	اعضا خانواده پدری	رتبه تولد فرزند	تحصیلات پدر
پرخاشگری پدر	ضریب همبستگی	-۰/۰۶	۰/۰۶	۰/۲۶	-۰/۱۶	۰/۳۸	-۰/۲۱
	سطح معنادار	۰/۴۱	۰/۴۶	۰/۰۰۱	۰/۰۵	۰/۰۰۱	۰/۰۰۱

[1] Aggression Questionaire (AGQ)

[Downloaded from hakim.tums.ac.ir on 2026-11-22]

پرخاشگری پدران با وضعیت شغلی آنها ارتباط معنادار داشت (F=3.72,p=0.006). بدین‌صورت که پرخاشگری ترتیب (از کمترین به بیشترین) را در مشاغل: آزاد، کارمند، بی‌کار و بازنشسته، کارگر و راننده نشان می‌داد. آزمون تحلیل رگرسیون روش گام به گام نشان داد که با تعیین اثر متغیرهای دموگرافیک رابطه تعدیل شده پرخاشگری والدین و پیشرفت تحصیلی فرزندان آنها برابر ۰/۶۴ می‌باشد و در واقع ۰/۳۸ و واریانس از نمرات پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز توسط متغیر پرخاشگری والدین تبیین می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر با هدف تعیین رابطه بین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و پرخاشگری و ویژگی‌های دموگرافیک والدین آنها صورت گرفت. نتایج حاصل از این مطالعه حاکی از همبستگی معکوس بین پرخاشگری والدین با پیشرفت فرزندانشان بود (p=۰/۰۲). این نتایج با نتایج مطالعات قبلی که بیانگر تأثیرات منفی پرخاشگری بر یادگیری زبان مادری (۷)، عملکرد تحصیلی (۱۱)، بهداشت روانی (۱۲) و مشکلات توجه (۴) فرزند می باشد همخوانی دارد، ولی در مطالعات یاد شده تفکیکی بین ارتباط پرخاشگری مادر و پدر با عملکرد تحصیلی فرزندان ذکر نکرده‌اند. نتایج مطالعه حاضر مبین ارتباط معنادار و معکوس پرخاشگری مادران به طور خاص با معدل دانش‌آموز می‌باشد (p=۰/۰۱) در حالی که این ارتباط در مورد پدران معنادار نبود (p=۰/۴۱). این یافته با نتایج مطالعات؛ smith و همکاران که بیانگر ارتباط فقدان محبت مادری با بهره هوشی پایین دختران سه ساله می‌باشد (۱۳).

Lee و همکاران که بین پرخاشگری کلامی مادران با مشکلات درون‌فکنی شده پسران ۶۰ –۱۸ ماهه ارتباطی را ذکر نموده‌اند (۱۴) و نیز نتایج مطالعه corol و همکاران (۱۵) تا حدودی هم‌سویی دارد. نقطه اشتراک همه آنها تأثیرات منفی، عواطف منفی و پرخاشگری مادران بر عملکرد فرزندان می‌باشد ولی در مطالعه حاضر به طور خاص عملکرد تحصیلی فرزند مورد بررسی بوده است. این تفاوت تأثیرات پرخاشگری مادران با پدران ممکن است به علت حضور زمانی طولانی‌تر مادر در کنار فرزند و وجود تعاملات بیشتر بین مادر و فرزند (در مقایسه با پدر و فرزند) باشد. این موضوع همچنین می‌تواند به عنوان نشانه‌ای از تأثیرپذیری بیشتر مادر از وضعیت فرزندان باشد که البته در این صورت ممکن است پرخاشگری مادران متأثر از وضعیت تحصیلی فرزند باشد. بخش دیگری از نتایج این پژوهش نشان‌دهنده ارتباط پرخاشگری والدین با برخی ویژگی‌های دموگرافیک آنها بود. در این مورد پرخاشگری مادران و نیز پدران ارتباط مستقیم و معناداری با تعداد فرزندان آنها داشت (به ترتیب p=۰/۰۱ و p=۰/۰۰۱). این پدیده می‌تواند به علت کاهش امکانات و یا فرصت‌های موجود برای رسیدگی به هر فرزند، افزایش اشتغالات و کاهش توانایی‌های مربوط به افزایش سن والدین باشد هر چند مطالعه حاضر رابطه معناداری بین پرخاشگری والدین و سن آنها را نشان نداد.

بین رتبه تولد فرزند با پرخاشگری مادر رابطه معناداری یافت نشد ولی این عامل ارتباط مستقیم و معناداری با پرخاشگری پدران داشت (p<۰/۰۰۰۱). از آنجا که در جامعه ما بخش عمده‌ای از هزینه‌های زندگی فرزندان توسط پدران تأمین می‌شود ممکن است این موضوع تا حدودی توجیه کننده ارتباط مذکور باشد ولی به هر حال نیاز به بررسی بیشتری را مطرح می‌کند. در این مطالعه تفاوت معناداری بین پرخاشگری مادران شاغل یا خانه‌دار یافت نشد. این نتیجه از جهتی برخلاف یافته‌های مطالعه youngblade می‌باشد که در آن دانش‌آموزان دبستانی که مادران آنها در سال اول زندگی شاغل بوده‌اند آستانه ناکامی[2] زودرس‌تر و کنش‌نمایی[3] بیشتری داشته‌اند (۱۶).

ممکن است فواید حضور بیشتر مادران خانه‌دار در کنار فرزندان بتواند با مزایای اشتغال مادر در جامعه ما برابری کند. تحصیلات والدین ارتباط معناداری با پرخاشگری آنها داشت ولی این رابطه خطی نبود، بدین‌معنی که حداکثر پرخاشگری در والدین با تحصیلات راهنمایی و سپس به ترتیب در بی‌سوادان، فوق دیپلم و لیسانسه‌ها، فوق لیسانس و دکترا و حداقل آن در والدین با تحصیلات دیپلم بود. هر چند مطالعه کاملاً مشابهی در این رابطه نیافتیم ولی مطالعه Nagin و همکاران حاکی از آن است که سطوح تحصیلی پایین‌تر مادران از تعیین‌کننده‌های استمرار پرخاشگری فیزیکی فرزندان می‌باشد (۱۷).

یکی از عوامل توجیه‌کننده این یافته هم‌زمانی بروز آسیب‌های روانی خاصی در نوجوانی والدین با دوره تحصیلات راهنمایی است که می‌توانند موجب پرخاشگری گردند (مشکلات مربوط به هویت، اختلال شخصیت و غیره). وجود کمترین میانگین پرخاشگری در دیپلمه‌ها می‌تواند به علت مسؤولیت‌های شغلی کمتر، استرس‌های تحصیلی کمتر و دستیابی زودرس‌تر به درآمد

[2] Frustration
[3] Acting out

[Downloaded from hakim.tums.ac.ir on 2026-11-22]

باشد. وجود کمترین میانگین پرخاشگری در افراد دارای مشاغل آزاد ممکن است به دلیل استرس‌های شغلی کمتر، آزادی عمل دلخواه بیشتر و درآمدهای بیشتر این مشاغل باشد. یکی از محدودیت‌های مطالعه حاضر بررسی معدل فقط یک‌سال تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشد که لازم است در مطالعات بعدی لحاظ گردد. محدودیت دیگر این مطالعه عدم تفکیک دانش‌آموزان برحسب شرایط مدارس از قبیل تعداد دانش‌آموزان کلاس، وضعیت آموزگاران و فضای فیزیکی مدرسه می‌باشد. بدیهی است به دلیل انتخاب خوشه‌ای تصادفی نمونه‌ها از همه نواحی شهر، تا حدود زیادی از تورش ناشی از این فاکتورها پیشگیری نموده‌ایم. در مجموع آزمون رگرسیون نشان‌دهنده این بود که ۴۲٪ پیشرفت تحصیلی فرزندان بر اساس پرخاشگری والدین و سایر ویژگی‌های دموگرافیک آنها قابل پیش‌بینی است و این یافته می‌تواند در برنامه‌ریزی‌های آینده بهداشت روانی و ارتقای کیفیت تحصیلی دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

این پژوهش با حمایت مرکز تحقیقات علوم رفتاری اصفهان انجام شده است. بدین‌وسیله از مسؤولین و همکاران محترم مرکز مذکور قدردانی می‌شود.

References

1- Sadock BJ, Sadock VA, *Synopsis of psychiatry*, 10 th Ed, Philadelphia, Williams & Wilkins 2007: 150- 158.
2- Sodock BJ, Sadock VA. *Comprehensive text book of psychiatry*, 8th .ed., Philadelphia, Williams & Wilkins 2005: 994.
3- Atkinson RL, Atkinson RC, Smith EE, et al.Hilgards introduction to psychology, New york, Har court college publishers 2000: 413- 419.
4- Jouriles EN, Barling JO, Leary KD. Predicting child behavior in maritaly violent families, Journal of Abnormal psychiatry, 1987; 15(2): 165- 73.
5- Vitolo YL, elitlich-Bilyk B, Goodman R, et al. Parental Beliefs and child rearing attitudes and mental Health problems among school children, Revista de saude publica 2005; 39(5): 716- 24.
6- Vovaco RW. Anger as a children and social problem. In Blancherd RJ, Blanchard DC, Advances in study of aggression, New York; Academic press 1984: 55- 59.
7- Solomon CR, Serres F. Effects of parental Aggression on childrens self- esteem and school marks, Child Abuse and Neglect 1999; 23(4): 339- 51.
8- Susan PW, Sally M, Grantham MG, et al. School performance in adolescent Jamaican girls:Association with health ,social and behavioural charachteristics,and risk factors for dropout Journal of Adolescence 1998: 109- 122.
9- BUSS AH, perry M. The aggression questionnaire. Journal of personality and social psychology 1992; 63 (3): 452- 459.
10- Najjarian B. Constructing and validating an instrument for measuring aggression in Iranian adolescents. Doctorate dissertation in general psychology. School of psychology & educational sciences, shahid chamran university, Ahvaz, Iran: 1996: 95- 99.
11- Hurt H, Malmud E, Brodsky NL, et al. Exposure to violence: psychological and academic correlates in child witnesses. Archives of pediatric & adolescent medicine 2001; 155 (12): 1351- 6.
12- Ateah CA, Secco KL, Woodgate RL. The Risks and alternatives to physical punishment use with children. Journal of pediatric healthcare 2003: 123- 132.
13- Smith JR, Brooks GJ. Correlates and consequence of harsh discipline for young children. Archives of pediatrics & Adolescent medicine 1997; 151 (8): 777- 86.
14- Lee CM, Beauregard C, Bax KA. Child related disagreements, verbal aggression, and childrens internalizing and externalizing behavior problems. Journal of family psychology\ 2005; 19(2): 237- 45.
15- Carol AR, Jennifer MJ. Maternal Appraisal styles, family Ris status and anger biases of children. Journal of abnormal child psychology. 2005; 33 (2): 193- 204.
16- Youngblade LM. Peer and teacher rating of third- and fourth grade children's social behavior as a function of early maternal employment. Journal of child psychology and psychiatry 2003; 44(4): 477- 88.
17- Nagin DS, Trembly RE. Parental and early childhood predictors of persistent physical aggression in boys from kindergarten to highschool. Archives of General psychiatry. 2001; 58(4): 389- 94.

[Downloaded from hakim.tums.ac.ir on 2026-11-22]